

ПЕТРАКОВСЬКА О.С.

*д.т.н., професор кафедри землеустрою і кадастру
Київський національний університет будівництва і архітектури, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0002-9437-9730>*

БЕСПАЛЬКО І.Р.,

*Аспірант
Київський національний університет будівництва та архітектури, Київ
ORCID: 0009-0003-7989-3912
УДК 528.9(477.85)*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНОГО РЕГІОНУ БУКОВИНИ

Вступ. Домінуючою тенденцією кінця минулого століття було створення так званих єврорегіонів, зокрема: *Pomerania* (Німеччина – Польща), *Nysa* (Польща – Німеччина – Чехія), *Beskidy* (Польща – Словаччина), *Euroregion Karpacki* (Україна – Польща – Словаччина – Угорщина – Румунія), *Bug* (Україна – Білорусь – Польща), *Niemen* (Польща – Литва – Білорусь), *Baltyk* (Польща – Росія – Литва – Латвія – Швеція – Данія). Ці новоутворення поєднують міждержавні територіальні спільноти, основною метою яких є всебічна інтеграція, як культурна, так і економічна. Проте в історії Європи подібні багатонаціональні регіони з єдиною суспільною системою та сильними тенденціями культурної та мовної інтерференції були поширеним явищем. Яскравим прикладом цього явища є Буковина, що сьогодні знаходиться в межах Карпатського євро регіону (рис. 1) [1].

Буковина – історико-географічний регіон, розташований на українсько-румунському етнографічному прикордонні, між середньою течією Дністра та головним Карпатським хребтом у долинах верхньої течії Пруту та Сірету. Нині ця територія входить до складу України (Північна Буковина) та Румунії (Південна Буковина).

Мета сформулювати уявлення про формування території Буковини

Методи. Будь-яка галузь науки починається там, і тоді, коли її теоретичні узагальнення, концептуальні положення спираються на достовірні джерела. Це стосується і краєзнавства як наукової системи знань про окремих край (частину країни).

«Історико-географічний регіон» – це велика територія, що має свою історію, звичаї та традиції, але не має чітких кордонів і не збігається з адміністративно-територіальним поділом України.

Кубійович поділив українські етнічні території на 16 історико-географічних країв: Карпатська Україна, Галичина, Буковина, Волинь, Холмщина й Підляшшя, Поділля, Київська земля, Чернігівщина, Полтавщина, Харківщина, Одещина, Дніпровщина (Запоріжжя), Донеччина, Крим, Кубань, Східне Передкавказзя.

Рудницький виділяв 16 земель: Лемківщина, Бойківщина, Гуцульщина, Підгір'я, Розточчя й Підляшшя, Полісся, Волинь, Поділля, Покуття й Бессарабія, Правобережна Гетьманщина, Лівобережна Гетьманщина, Слобожанщина, Донеччина, Чорноморська низина, Крим, Українське Підкавказзя.

На сьогодні, говорячи про етнографічні чи історико-етнографічні райони України, географи і краєзнавці найчастіше використовують такий поділ: Слобідська Україна (Слобожанщина), Лівобережна Україна, Правобережна Україна, Західна Україна, Галичина, Поділля, Буковина, Волинь і Полісся, Підкарпатська Русь, Таврія, Бессарабія, Кубань, Зелений Клин, Холмщина, Підляшшя, Більщина, Перемишльщина, Мармарощина, Задунайщина, Берестейщина, Підросійська Україна, Східна Україна, Наддніпрянщина, Північне Причорномор'я, Брацлавщина, Покуття, Буджак [2].

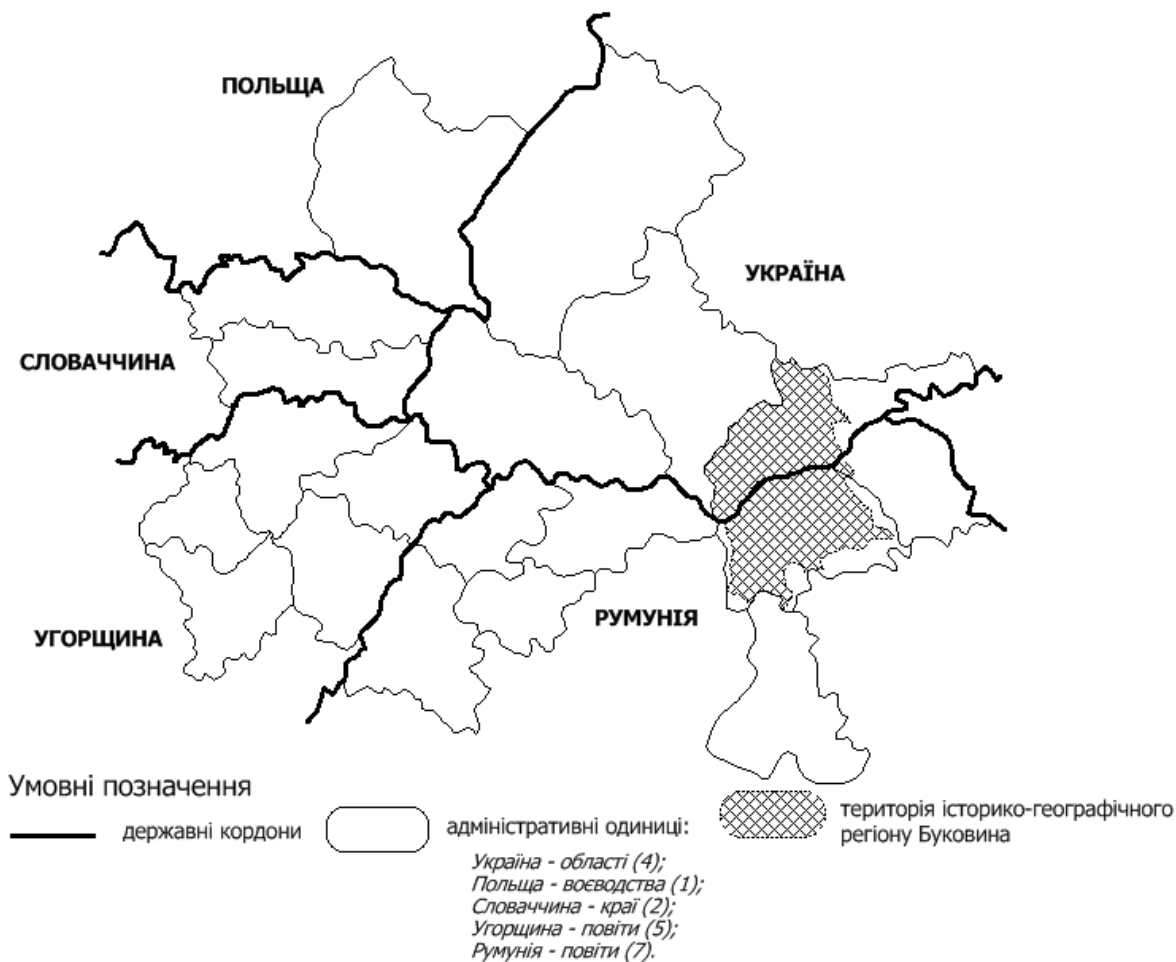

Рис. 1. Територія історико-географічного регіону Буковина в межах Карпатського Євросерегіону

Картографічний метод дає дослідникові готову типологію явищ, що вивчаються, показуючи закріплені за різними регіонами їх різновиди, форми, типи та їхню ієрархію [3].

П.І. Кушнер у книзі «Етнічні території і етнічні кордони» покладав надії на розвиток етнографічного картографування. Одночасно він констатував: «етнографи накопичили об'ємний описовий матеріал про саме ці явища, однак не приділяли особливої уваги поясненню точних кордонів розповсюдження» [3].

Огляд історичних джерел, а особливо – картографічних дозволяє сформулювати уявлення щодо територіальних меж історико-географічних регіонів та уявлень про них місцевого населення (рис. 2).

Рис. 2. Історичний регіон Буковини:
I – завжди; II – часто; III – інколи; IV – рідко

Землі Буковини, що розташовані у підніжжя північносхідних Карпат, довгий час не мали чітко окреслених кордонів.

Край став складовою частиною Київської, а пізніше — Галицько-Волинської Русі, де за окремими територіями закріпилися або почали закріплятися у той час і пізніше власні назви: Україна, Волинь, Галичина, Поділля, Закарпаття, Слобідська Україна, Буковина (східна її частина згодом дістала ще назву Бессарабія), Запоріжжя та ін. [4].

Наприкінці XIV – на початку XV століття ця територія була складовою частиною Молдавського князівства, а з другої половини XVI століття, вона, разом з Молдавією, знаходилася під пануванням Туреччини. Не всі буковинські землі мали однакову історичну долю. Північно-західна частина Буковини за часів польського короля Казимира Великого декілька разів переходила у власність Речі Посполитої. Проте варто наголосити, що Буковина ніколи не була і не може вважатися інтегральною складовою частиною Польщі.

Після першого розділу Польського королівства (1773 р.) колишня частина Молдавії – Буковина (10 440 км²), а також Мала Польща та Червона Русь увійшли до складу Австрії. Після приєднання цих земель у 1775 р. до імперії Габсбургів на Буковині встановлюється правління так званої військової адміністрації, яке тривало до 1787 р.

Територіальний поділ Буковини протягом другої половини XIX і початку XX століття неодноразово змінювався. У 1850 р. територія поділялася на 6 повітів, 1855-1868 рр. – на 15, у 1868-1893 рр. – на 8, 1893-1903 рр. – на 9, у 1903-1905 рр. – на 10, у 1905-1914 рр. – на 11, з них 7 – у північній частині краю.

У 1918 р. Буковина стає румунською провінцією. Унаслідок військових дій другої світової війни у 1944 р. відбувається поділ цих земель на дві частини: північна входить до складу СРСР, як Чернівецька область УРСР, південна – залишається в межах Румунії. Мирний договір, укладений союзниками з Румунією у Парижі 10 лютого 1947 р. та інші повоєнні міжнародні акти затвердили кордон між СРСР і Румунією.

Результати. Територія Буковини має доволі контрастну історію. Перебування певних її населених пунктів у складі різних державних утворень спричинює різні уявлення про її реальні межі. Така ситуація серйозно ускладнює проведення ретроспективного аналізу та соціально-економічних порівнянь в різні часові епохи. Кожна держава забезпечувала цю територію планово-картографічними матеріалами різної детальності (масштабу), проекції та ін. Тривалий період часу земельно-кадастровий облік території проводився в основному у вигляді ведення таблиць так званих Крайових табул Буковини. Приведення різноманітних матеріалів до єдиної узгодженої основи, визначення характеру спотворень та точності ведення кадастру різних епох – доволі складна задача.

Австрійська військово-топографічна служба у другій половині XVIII–XIX ст. по праву вважалася однією з найкращих у Європі. Францисканське знімання, виконане військовими топографами в Австрійській імперії у XIX ст., охоплювало величезну територію та залишило помітний слід у розвитку картографування австрійських земель і відповідно Галичини та Буковини. Точність і докладність зображення на них географічної ситуації відповідала тогочасним достатньо високим вимогам в Австрії до виконання топографічних знімань, проведення картоукладальних й картовидавничих робіт.

Список літератури

1. Особливості буковинського пограниччя: історія культурного полілогу / Лідія Антошкіна, Олександр Гадинко, Гелена Красовська, Петро Сигеда, Олексій Сухомлинов. – Донецьк: ТОВ "Юго-Восток, Лтд", 2010. – 238 с.
2. Олішевська Ю. Краєзнавчий аспект дослідження населення та історико-етнографічних регіонів України. *Проблеми безперервної географічної освіти та картографії*. 2013. № 18. С. 120–123.
3. Мойсей А. Метод етнографічного картографування та дослідження традиційної культури населення України. *Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології*. 2014. № 2. С. 295–310.
4. Буковина: історичний нарис. — Чернівці: Зелена Буковина, 1998. – 416 с.